

AZ ISZÁKOSSÁG ELLEN VALÓ VÉDEKEZÉS.

Ama káros tényezők között, melyek az egyén szervezeti és szellemi épségét s közvetve a társadalmi, erkölcsi és jogrendet veszélyeztetik, nagy szerepet játszik az alkohol. A szeszes ital hatásának nyilvánításánál figyelembe jön egyfelül a szeszes ital minősége, mennyisége s azon idő, mely alatt azt valaki elfogyasztja, másfelől az egyén szervezeti és szellemi állapotának minősége.

A tapasztalat azt bizonyítja, hogy főleg az amylalkoholt nagyobb mennyiségben tartalmazó közönséges pálinka élvezete a legártalmasabb a szervezetre. Az elmebetegek számára szolgáló intézetekbe leginkább azon társadalmi osztályból kerülnek az alkoholisták, a kik kedvezőtlen anyagi körülményeiknél fogva éppen ezen rossz minőségű szeszes italt fogyasztják. De bármely más szeszes ital is nagyobb mennyiségben és huzamosabb időn át használva, káros befolyást gyakorol a szervezetre és az elmeélet működésére. A káros befolyás érvényesülését elősegíti a gyengült szervezetbeli ellenállóképesség. Az öröklés által terhelt, a satnyább fejlődésű, testi és szellemi betegségek által elgyengített, erősebb és tartósabb kedélyi izgalmaknak, szellemi és testi kifáradásnak kitett egyének a szeszes italokra élénkebben reagálnak. Az ezek iránt való intoleranciát fokozhatják a koponyát ért sérülések is. Sőt ilyen csekélyebb ellenállású, gyengébb idegrendszerű egyéneknél egy-egy alkoholos excessus a szeszes italok huzamosabb élvezete nélkül is az öntudat megzavarását, a teljes öntudatlanságot eredményezheti, a mely nem is egyenértékű a teljes részegséggel, mert már kisebb alkohol-mennyiség is kiválthatja. Egyes ideges vagy psychopathiás állapotok egyenesen disponálják az egyént a szeszes italok mértéktelen élvezetére, a mikor aztán kettős tényező összegezve érvényesíti kedvezőtlen befolyását. Elősegíti továbbá az alkoholizmus kifejlődését az a körülmény is, ha az alkoholos excessusokat kellő szünet és pihenés megfelelő foka nem szakítja meg.

Az adott viszonyokhoz mérten rövidebb-hosszabb idő múlva kifejlődhet az alkoholos mérgezés, az u. n. alkoholizmus, a mely lehet acut és chronicus. A szeszes italok mértéktelen élvezete után a szervezetben jelentékeny működésbeli és anyagi elváltozások bontakozhatnak ki, milyenek: a vérerek bénulásos állapota mellett az egyenlőtlen vérfelosztás, congestiók, a vérerek belső hártájának lobosodása, a vérereknek rigiddé válásuk következtében könnyebb sérülékenysége s ily módon a guta-ütésre (ágybéli vérzésre) való hajlam, egyes szervek, főleg a máj, vese, tüdő megbetegedése, az agy burkainak vérteltsége, gyuladós folyamata, az agy finomabb idegelemeinek degenerálódása, az emésztési zavarok s részben a hiányosabb táplálkozásból, részben pedig a direkt elváltozásokból kifolyólag a szervezet resistenciája csökken, mintegy disponálva van arra, hogy a külső káros hatányok könnyebben érvényesülhessenek nála. Az alkoholistá ellenálló képessége tehát csökken, könnyebben szerez végzetes lefolyású szervi betegségeket, átlagos élettartama kisebb lesz. Az idegrendszer kóros tüneteinek egész sora zavarhatja meg közérzetét. Gondolkodása, jelleme teljesen megváltozik, Conventionalis, ethikai, morális, jogi, socialis érzete tompul vagy teljesen elmosódik, a szép, jó, nemes iránt való fogékonysága kialszik, családi és hivatásbeli kötelességeit elhanyagolja, kedvező talajt képez az elmebetegség kitörésére. Az iszákosság hű kísé-
rője az anyagi és erkölcsi elzúllás. A tapasztalat nemcsak azt bizonyítja, hogy a bűntettek, vétségek, kihágások és az öngyilkosságok egy jelentékeny része motívumait innen meríti, de azt is látjuk, hogy a balesetek egy meglehetősen száma az egyént ittas állapotában éri. Eltekintve a statisztikai adatoktól, az előbbit lépten-nyomon tapasztalhatja az, a kinek büntető ügyekben alkalmá nyílik megfigyeléseket tennie. Az utóbbit élénk világitásba helyezi ama tanulságos eszmecsere is, a mely a nemzetközi közegészségi és demographiai congressusnak 1894-ben Budapesten tartott ülésein kifejlődött s a midőn pl. Axmann Béla kimutatta, hogy a gyári és ipari munkálatoknál a sérülések 61%-a a pálinkanemű italok élvezete folytán jön létre.

Az elmebetegségek aetiológiájában pedig az alkohol 12—45%-ban szerepel. A percentbeli ingadozásokat azon körülmény okozza, hogy az egyes elmeegógyító intézetek beteganyaga nem egyforma társadalmi osztályból kerül ki s az alkoholfogyasztás nem minden országban egyforma. Dahl pl. azt tapasztalta, hogy Dániában egy-egy lakosra ötször nagyobb pálinka-

fogyasztás esik, mint Norvégiában, a hol különben az iszákosok száma évről-évre csökken s ennek megfelelőleg a norvégjai intézetekben az alkoholisták száma 1872-től kezdve 8,4%-ról 3,5%-ra esett le, míg Dániában 10,3— 11,9%-ot tett ki.

A szeszes italok mértéktelen élvezete nemcsak az iszákos egyén szervezeti és szellemi életét rontja meg, de kihat az utódok testi és elméleti épségére is. Iszákosak gyermekei gyakran lesznek epilepsiásokká, hysteriásokká, gyengeelméjűekké, elmebetegékké, idegesekké vagy legalább is csekélyebb ellenálló képességű, sérülékenyebb szervezetet hoznak magukkal a világra, Flemming, Ruer, Demeaux esetei még azt is bizonyítják, hogy a különben józan szülők által alkoholos kábultságban nemzett gyermekek elme- és idegbetegségekre disponáltakká válhatnak.

Ily módon a társadalomnak, az államnak jól felfogott érdekében áll az amylalkoholt nagyobb mértékben tartalmazó közönséges pálinka forgalomba hozatalát s élvezetét megakadályozni, a szeszesital-fogyasztást általában csökkenteni s végül oda hatni, hogy a kedvezőbb körülmények biztosítása mellett az egyéni szervezeti és szellemi ellenálló képesség fokozódhassék.

A feladat megoldása azonban nem könnyű dolog. A kérdés számai annyira kuszáltak s annyira belenyúlnak a kényszerűség által kiformalódott társadalmi viszonyokba, nemzetgazdasági és pénzügyi érdekek körébe, hogy a gyökeres változtatás, a kedvező eredmény teljes elérésének reménye csak sok idő múlva, erős küzdelmek árán valósulhat meg.

Mint már említettük, az alkoholisták legnagyobb része a köznépből, a munkásosztályból kerül ki, a kik sokszor mostoha anyagi körülményeiknél fogva, a hiányosabb táplálkozás mellett mintegy kényszerülnek az alkohol segélyével kierőszakolni ama testi erőt, a melynek munkája révén önmaguk és családjuk számára megszerezhetik a lét fentartásának legszükségesebb feltételeit. Ezek csak a legolcsóbb s legrosszabb minőségű pálinkához juthatnak. Igen sok nincs is közülök úgy nevelve, hogy a munkaszünetet a testi kipihenésre, az értelem fejlesztésére, a kedélyi élet nemesítésére használja fel. De meg a jelen viszonyok között erre legtöbbször megfelelő módot és alkalmat nem is talál. Szórakozni a korcsmába megy, sőt heti keresetének kiszolgáltatása után is első teendője a pálinkamérések megméltelyező légkörébe sietni. És a nagy családdal járó gondok, a nyomot sokszor nem is egészen indokolatlanul kergetik az ilyen szerencsétlent az alkohol mámorába, mely rövid időre felejtetni

képes. Milyen nagy feladat tehát a pauperismus, a nyomor megszüntetése, más társadalmi viszonyok megteremtése! Azon üdvös áramlat, mely újabb időben indult meg s mely a munkásnép nemes, kedélyt és értelmet nevelő szórakoztatására szolgáló munkáskönyvtárak, társas helyek létesítését czélozza, csak részben segíthet a bajon. A társadalmi regeneráló hatóerők egész sorát kell tevékenységre serkenteni, hogy idővel, talán nagyon is hosszú idő múlva kedvező viszonyok formálódjanak ki.

Az iszákosság ellen való küzdelmet megnehezítik azon nemzetgazdasági és pénzügyi érdekek is, melyek a szesz produktálása és fogyasztása mellett előtérbe lépnek. Eltekintve attól, hogy a pálinka- és sörfőzés, a bortermelés a munkások és alkalmazottak nagy számát juttatja kenyérhez, egyesek, társulatok és végül az állam oly nagy összegeket képező jövedelmi forrásra tesz szert ezáltal, hogy ennek egyenértékét egyhamar másutt feltalálni alig lehet. Magyarországon pl. 1897/98-ban 38.057 szeszfőzőben 104,025.510 hektoliter szeszt termeltek s az idevonatkozó szeszadó 1898-ban 60,748.000 koronát tett ki.

Az alkoholismus kérdése nemcsak a szakköröket, de az emberbarátokat általában régibb idő óta foglalkoztatja s alig van ország, melyben az iszákosság meggátlására mozgalom nem indult volna meg. A teendők iránya két csoportra oszlik. Az egyik a már kifejlődött alkoholismus gyógyítását, teljes megszüntetését czélozza, a másik praeventiv intézkedésekkel a kifejlődés elé igyekszik gátat vetni. A tapasztalat u. i. azt bizonyítja, hogy az elmeegógyító intézetek önmagukban véve nem elégségesek az alkoholisták elhelyezésére. Az alkoholos elmezavar kellő szakszerű gyógykezelés mellett s a szesz italok fokozatos megvonásával aránylag elég rövid idő alatt meggyógyulhat. Mihelyt az elmezavar meggyógyult, az egyén tébolydában nem tartható tovább. A tapasztalat pedig azt bizonyítja, hogy az alkoholistáknál a visszaesésre való hajlam igen nagy. A tébolyda tehát csak az elmebetegséget gyógyította meg, de az alkoholos élvezetek iránt való fogékonytságot nem. Hogy a lehetőség határai között ennek elejét vehessük, szükséges, hogy az iszákos egyén még az alkoholismus tüneteinek visszafejlődése után is hosszú időn, hónapokon, éveken át szakszerű felügyelet alatt álljon s a szesz italok élvezetére való alkalom elkerültesse. Ily módon létesültek iszákosok számára külön intézetek, a hol az erkölcsi érzés, a psychicus ellenálló képesség fokozatos és céltudatos fejlesztése és a munka iránt való szeretet felkeltése mellett az

anyagi és szellemi elzűllés szélén állott alkoholisták egyénisége jótékony átalakuláson mehet át. Franciaországban már 1747-ben Condillac szükségesnek mondta, hogy az izgatott alkoholisták (maniaques de la boisson) külön kórházakba helyeztessenek el. Amerikában Rush Benjamin javasolta először 1804-ben az iszákosok számára való külön intézetek felállítását s Bostonban rendezték be az elsőt 1857-ben, a melyet csakhamar több is követett. Részben magán és társadalmi úton, részben állami segély mellett létesültek, de az állam szigorú felügyelete alatt. Az intézetekbe való felvételre vagy önként jelentkezhetett az iszákos, vagy hatóságilag utalták be. Az első esetben az illető írásban kötelezte magát, hogy 4—6 hónapig marad az intézetben. Az utóbbiban bírói ítélet alapján 3—12 hónapi időtartamra helyezték el, a midőn két orvosnak és két előkelő polgárnak kellett bizonyítania, hogy »az iszákos egyén önuralmát elvesztette, a szeszes italok élvezete következtében ügyeinek ellátására képtelen és közveszélyes.« Ide kerültek azon egyének is, a kik valamely bűncselekményt részeg állapotban követtek el. Az intézetből való elbocsátás az igazgató vagy orvos javaslatára történt s bírósági commissió döntött az esetben is, ha valaki az intézetben való jogtalan visszatartás miatt emelt panaszt. Az elért eredmények kedvezőknek bizonyultak, a mennyiben az alkoholisták 30—70%-a meggyógyult. Az amerikaiak példáját követték Európa egyes államai is. Angliában 1871-ben dr. Dalrymple orvos és az alsóház tagja törvényjavaslatot nyújtott be az iszákosok számára létesítendő intézetek tárgyában és pedig úgy az önkéntes, mint a hatósági kényszer-felvétel jellegével. A javaslat eleinte nem talált kellő támogatást, mert a parlament az egyéni szabadságot látta általa veszélyeztetve. Dalrymple halála után dr. Cameron vette kezébe az ügyet s 1878-ban megalkották az iszákosokra vonatkozó törvényt (Habitual Drunkards Bill), mely szerint az iszákosok számára menhelyek állítandók fel, a melyek törvényes felügyelet alá helyeztetnek s ide azok fogadhatók be, a kik a békebíró előtt két tanú jelenlétében önként kérik felvételüket, de ott 12 hónapon túl nem tarthatók. Ezen törvényt, mely 1880-ban lépett életbe, később módosították, hogy a felvétel szüksége két bíró által igazoltassék. Franciaországban dr. Roussel 1873-ban dolgozott ki törvényjavaslatot, mely szerint mindazok, kik egy évben háromszornál többször leiszszak magukat nyilvános helyen, szokványos iszákosoknak (ivrognes d'habitude) tekintessenek és javítóintézeti büntetésen kívül bizonyos polgári

jogoktól is megfosztassanak néhány évre. De a törvényhozó-testület ezt nem fogadta el, az egyéni szabadság megsértését látván benne. 1881-ben a német elmeorvosok azon kérelmet terjesztették a tartományi gyűlés elé, hogy a megrögzött iszákosok — akaratuk ellenére is — a rokonok ajánlata folytán a hatóság által az iszákosok számára berendezett menhelyekre küldesse-nek gyógyítás céljából s mindaddig ott tartassanak, míg erre nézve szükség forog fenn. Németországban azonban csak magán-jellegű intézetek létesültek, a hova a betegek saját kívánságukra vétettek fel.

Az iszákosság ellen való küzdelem tárgyában Zürichben 1887-ben a tartott nemzetközi congressus erősebb impulsust adott a kérdés gyakorlati megoldására irányuló törekvésre. Az alkoholismus kérdésével ezután majdnem minden szakegyesület foglalkozott s a szakemberek minduntalan hangsúlyozták a constatált iszákosoknak speciális intézetekbe való kényszer-elhelyezését. Ezen álláspontot indokolja azon körülmény, hogy az iszákosoknál csak hosszabb idő lefolyása alatt gyakorolt szakszerű elbánás s a szeszes italok megvonása mellett remélhető az esetek bizonyos számában a teljes gyógyulás, ellenkező esetben a különben is gyengébb ellenállású, csekély akaraterejű iszákos könnyen visszaesik a bajba. A kényszer hiánya mellett éppen ez utóbbi körülmény nehezíti meg a fennálló intézetek eredményes működését. A létesített intézetek legnagyobb része azonban csak önként jelentkezőket fogad be s ezeket akaratuk ellenére nem is tarthatja vissza. Angliában azonban bár az illető iszákos saját beleegyezésével vétetik fel, de kötelezvéen magát bizonyos ideig való bennmaradásra, törvényes hatalommal visszatartható a megállapított idő tartamáig. Amerikában pedig az Egyesült Államokban az iszákosok menhelyére a hatóság rendelkezése alapján is beküldhetők s a teljes gyógyulásra szükséges ideig ott tarthatók.

Svájc egyes kantonjai már erélyesebb intézkedéseket léptettek életbe s a szent-galleni 1884-ben meghozta az iszákosok gondozásáról szóló törvényt (*Gesetz betreffend die Versorgung von Gewohnheitstrinkern*), a mely kimondja, hogy oly egyének, kik szokásból ivásnak adják magukat, iszákosok menhelyeiben helyezendők el 8—18 hónapra, a mely határidő visszaesések esetén meghosszabbítható. Az elhelyezés vagy önkéntes jelentkezésre, vagy az iszákosok lakóhelye községtanácsának határozata alapján történik. Hivatalos orvos bizonyítványával igazolandó

az iszákosság és a baj orvoslására az elhelyezés szükségessége. A határozatot az illetővel nyilatkozat végett közlik s a kantoni kormánytanácsnak meg kell erősítenie. A kormánytanács az elhelyezést saját hatáskörében is elrendelheti, ha sürgősségi okok forognak fenn s ha a községi hatóságok ezt megtagadják. Az elhelyezés költségei az illető iszákos egyén vagyont terhelik. Vagyontalanság esetén a költségek a szegény-alapból fedeztetnek. Ott, hol szükség merül fel, a kanton is hozzájárul a költségek viseléséhez. Egy hónappal a határidő letelte előtt az intézet értesíti a hatóságot s ha a gyógyulás nem teljes, a gyógyítás tartama meghosszabbítható. Az elhelyezés előtt vagy alatt az illető számára gondnokot lehet kirendelni.

Franciaországban 1894-ben Sérioux küldte ki a kormány az alkoholisták elhelyezésére szolgáló intézetek tanulmányozása céljából s ennek javaslatára, mivel az állam az iszákosok kényszerelhelyezésétől még vonakodik és mivel az elmeorvosintézetekben ápolts alkoholisták csak addig tarthatók vissza, míg a tulajdonképeni alkoholos elmezavar vissza nem fejlődött: a szajnai Departement elhatározta, hogy alkoholisták számára olyan intézetet állít fel, a hova oly delirium tremensben s egyéb alkoholos elmezavarban szenvedő egyének helyezettessenek el, a kik ezen bajuk miatt eddig elmeorvosintézetbe szoktak kerülni, de a kik nemcsak az acut elmebaj lefolyásáig, hanem azon túl is ott tarthatók és pedig mindaddig, a míg teljesen egészségesek nem lesznek, vagyis a mikor már az iszákosságra való hajlam befolyása alatt nem állnak. Az intézet tehát első sorban lehetőleg a gyógyítható esetek számára szolgálna s a javíthatlan iszákosok, a súlyosabb alkoholismus esetei s olyan degenerált egyének, kiknél az alkoholos excessus a szellemi elfajulás tünete, távol tartatnának.

Az iszákosok számára berendezett intézetek nagy része olyan, hogy a határozott alkoholos elmezavar eseteit kizárja, a mint ezt főleg a svájci intézetek szabálya egyenesen ki is fejezi.

Az előbb felsorolt okok minden esetre annak szükségessége mellett szólnak, hogy az iszákosok számára külön intézetek létesíttessenek. Nézetünk szerint legalkalmasabb megoldás lenne a Sérioux javaslata szerint való. Vagyis az alkoholisták számára felállítandó intézetbe, mely két részre volna osztható, úgy az iszákosoknak bizonyult egyének, mint az alkoholos elmezavarban szenvedők vétetnének fel, de az utóbbiak is mindaddig visszatartandók volnának, míg a lehetőség szerint a teljes meg-

gyógyulásra és a visszaesésre való hajlam megszűnésére a kellő garancia meg nincs adva.

Fontosak az ilyen speciális intézetek az igazságszolgáltatás szempontjából is. A párisi nemzetközi congressus 1889-ben az alkohol kérdésével foglalkozván, beható megvitatás tárgyává tette az alkoholisták felelősségre vonásának, beszámítási képességének kérdését is. Motet ez alkalommal megkülönbözteti az egyszerű részegséget a pathologikustól. Az előbbi a véletlenül vagy mások befolyása által ittasokká válóknál fordul elő, a nélkül, hogy veszélyesebb mérvet öltene. Az utóbbi az ideges, ingerlékeny természetű vagy gyenge elméjű egyéneknél fordul elő, a kinnél már mérsékelt mennyiségű szeszes ital is heveny elmezavart vagy dühösségi rohammal összekötött részegséget idéz elő. Motet szerint az egyszerű részegség s az ennek következtében elkövetett bűntett és vétség büntetendő lenne. A praedisponált egyéneknél enyhébben, de csak akkor, ha ezen gyengébb ellenállási képességről tudomása nem volt. A heveny alkoholos delirium és az elmeengyengék ittassága alatt elkövetett bűncselekmény nem büntetendő. A congressus kimondta annak szükségességét, hogy az alkoholisták mindkét csoportjához tartozók, mint önmagukra, a családra, a társadalomra nézve veszélyes egyének bírói ítélettel speciális intézetekbe helyezendők el, a honnan csak akkor volnának elbocsáthatók, ha a visszaeséstől már nem kell félni. A chronicus alkoholizmusban szenvedők gondnokság alá helyezendők és az iszákosok menhelyében gyógykezelendők.

A német elmeorvosok egyesületének 1891. évi szept. hóban tartott ülésén az iszákosság kérdésével is foglalkoztak s Jolly kiemelte, hogy habár nem helyes az ittas egyének cselekedeteit teljesen be nem számítani, de minden esetben a psychiatricus álláspontnak kell irányadónak lennie. Dr. jur. Roller kiemelte, hogy az ittasság alatt elkövetett cselekmények csak akkor büntetendők, ha a részegség a bűntett elkövetése céljából idéztetett elő. A büntetésnek helye van akkor is, ha a tettes tudja, hogy az ittasság kóros izgatottságot idéz elő nála.

A német elmeorvosok egyesülete azonban az iszákosság meggátlása céljából készített törvényjavaslat azon intézkedése ellen, hogy az iszákosság maga büntetendő, óvást emelt és Jolly kiemelte, hogy habár az iszákosság önhibából eredő baj, de ezen hiba nem büntethető, mert különben a syphilises elmebetegeket is ilyen sorsban kellene részesíteni. De minden esetre

helyén valónak tartja az egyesület, hogy az iszákosok adott esetben önrendelkezési joguktól megfoszthatók legyenek. Az 1900-ban életbe lépett új német polgári törvény (6. §.) kimondja, hogy az iszákosok gondnokság alá helyezhetők.

Általában több irányban tapasztalható ama törekvés, hogy az iszákosság meggátlásának egyik eszközét képezze az iszákosok cselekedeteinek jogi szempontból való szigorúbb elbírálása. E tekintetben azonban soha sem szabad szem elől téveszteni az igazságosság elvét. Ha a részegség egymagában általánosságban véve nem is képez minden esetben a beszámítást kizáró okot, ott a hol alkoholos elmezavarról vagy öntudatlanságról van szó, csakis a büntető törvény 76. §-a lehet az irányadó. Nagyon érdekes és tanulságos azon eszmecsere, a mely hazai büntető törvényünknek mint javaslatnak a főrendiházban történt tárgyalása alkalmával kifejlődött. Cziráky János gr. aggályait fejezte ki a 76. §-ban körülírt öntudatlanság megítélésére nézve. Felhossa, ha valaki pl. holtrészegre issza magát és akkor követ el büntetett, megengedi, hogy ez enyhítő körülményül szolgál, de hogy az ő cselekedete ily állapotban be nem számítható volna, azt nem fogadhatja el. Csemegi Károly erre azt válaszolta, hogy a jogtudomány majd kivételnélküli álláspontja: az orvosok észlelete és a tudomány uralkodó szabályai szerint nem képez büntetendő cselekményt semminemű tett, melynek elkövetésénél az akarat nem irányadó, melyet nem ember, t. i. szabad akaratának teljes elhatározásával bíró lény, de a melyet valaki öntudatlan állapotában követ el. Annak megkülönböztetése, hogy miféle öntudatlan állapotok vannak, a büntető törvénykönyv keretébe nem tartozik. A büntetőtörvény azt mondja, hogy a kinél nincs szándék és így öntudatlan állapotban van, az tettet követhet el, de cselekményt nem, mert a cselekmény az akaratnak és a tettnek együttes találkozására. Ha a részegség oly fokú, hogy az önelhatározást kizárja, ez éppen olyan, mint az ideiglenes, átmeneti örültség. Ha az ember nem akart elkövetni valamely tettet, de részegségében a tett mégis létre jött, e tettet épp úgy nem lehet büntetni, mint ha villámcsapás vagy állatrúgás által okoztatott valami. Cziráky ama ellenvetésére, ha valaki már előre eltökélt szándékkal öntudatlan állapotba hozza magát részegség által, hogy ezáltal felbátorítva kövesse el a tettet: ez beszámítás alá esik, — Csemegi azt válaszolja, hogy ezen eset nem képzelhető, ez in rerum natura non datur. Mert ha valaki magát lerészegíti azon szándékkal, hogy részegsége által oly állapotba jöjjön,

mely állapotban bizonyos büntettet elkövethessen vagy az következik be, hogy teljesen öntudatlan állapotba jön és akkor nem emlékszik többé arra vissza, hogy miért itta le magát, vagy pedig nem jön oly öntudatlan állapotba, hogy ne emlékezne vissza eltökéllésére, akkor pedig egészen a büntető törvénykönyv rendelkezése alá esik. Tehát nem az a kérdés, hogy önmaga határozta-e el magát arra, hogy öntudatlan állapotba jusson, hanem a kérdés az: hogy azon pillanatban, midőn a cselekményt elkövette, öntudatlan állapotban volt-e vagy sem. E tekintetben Európának valamennyi büntetőtörvénykönyve ugyanazon álláspontot fogadta el.

Vannak esetek, a hol a közvéleményt, a büntető jogászt a büntettesnek az alkoholos öntudatlanság révén a cselekmény következményei elől való menekülése nem elégíti ki, mert a büntett által a társadalmi, a jogrendet, az erkölcsi érzést sértve látja s az egyéni érzések túlsúlya az objectivitást háttérbe szorítja. Ilyen esetben, ha az igazságosság elve szerint az egyén a büntető törvény értelmében nem büntethető, mert a beszámíthatóság feltételei hiányzanak, az egyéni labilis impressióktól ment társadalmi érdek kielégítést nyerhet oly irányban, hogy a rendellenes cselekedetek elkövetésére hajlamos iszákos hosszabb időre az iszákosok menhelyére küldessék.

Az egyes államok az iszákosságot csak akkor büntetik, ha az alkalmat szolgáltat nyilvános botrány előidézésére. Ilyenkor az iszákos egyént pénz- vagy szabagságvesztésre, sőt Franciaországban a politikai jogok gyakorlásának egy időre való felfüggesztésére ítélik. Austriában 1877-ben Galíciára és Bukovinára vonatkozólag szigorúbb intézkedéseket léptettek életbe, a melyek értelmében az, a ki korcsmákban, vagy más nyilvános helyen lerészegedik, egy havi fogsággal és 50 frt pénzbírsággal büntethető. A kit pedig egy évben háromszor büntettek iszákosság miatt, az egy évre eltiltható a korcsmába való járástól s a ki e tilalmat megszegi, egy hónapi elzárással vagy 50 frtnyi pénzbírsággal sújtható. A kihágásokról szóló hazai büntető törvénykönyvünk (1879 : XL. t.-cz.) 84. §-a azt mondja: »A ki nyilvános helyen botrányt okozó részeg állapotban jelen meg: huszonöt forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő«.

Az iszákosság meggátlására irányuló mozgalomban az oroszlanrészt egyes lelkes emberbarátok és társadalmi úton létesült jótékonyági egyesületek vették ki. Nálunk is első sorban ide kell fordulni, mert habár a kérdés helyes megoldása

állami érdek is, az állampolgárok testi és szellemi épségéről, a közerkölcsiségről lévén szó, hazánkban, melynek oly rövid idő alatt sikerült a többi európai művelt országok kulturális szintjét elérnie, a kifejtett nagy munkában a megoldandó súlyos feladatok egész sora nehezedett az állam vállaira.

Az alkoholizmus ellen való küzdelemben társadalmi utón kiváló eredményeket értek el külföldön a jótékonyági, a mértékletességi egyesületek, melyek feladatukká tették a nép értelmi és erkölcsi felfogásának fejlesztését s egyfelől az alkoholos élvezetek iránt való vágy, hajlam elfojtását, másfelől a szeszes italok megszerzésének módját megnehezíteni. Eszközei: a helyes irányban vezetett népnevelés, a testi és szellemi épség fejlesztése és fenntartása, az anyagi viszonyok javítása, a népszerű előadások, iratok, erkölcsi oktatások, munkáskönyvtárak, olvasó termek, kedélyt nemesítő szórakoztató-helyek létesítése, a szeszes italok árulásának megbízhatatlan, nyereségre vágyó üzerek kezéből való kivétele, a korcsmák számának apasztása, a szeszes italokat forgalomba nem bocsátó vendéglők, étkező helyek felállítása. Mily hatalmas eredményt értek el az imént említett egyesületek, azt főleg az amerikai, angolországi, svéd és norvégiai viszonyokra vonatkozó statisztikai adatok bizonyítják meggyőző módon. Érdekes eszköz gyanánt szolgál még az iszákosság legyőzésére, illetve a szeszes italok élvezetének korlátozására nézve Norvégiában az úgynevezett gothenburgi rendszer, a mely abban áll, hogy fedhetlen előéletű, tekintélyes polgárok szövetkeztek a szeszes italok elárúsítására s a tiszta jövedelemnek csak 5%-a esik a részvényeseknek, míg a többit jótékony célokra fordítják. A szövetkezet tiszta és egészséges helyiségekben tiszta italokat méret s ezekben a vevő csak az ital elfogyasztásának idejéig maradhat. Hitelbe senkinek sem adnak. A társulatok működése nyilvános ellenőrzés alatt áll. A hol ilyen részvénytársaság működik, ott a korcsmák száma nagyon megapadt. A norvégek példáját követték a svédek és finnek is, jó eredménynyel.

Amerikában és Angolországban a jótékonyági egyesületeket az egyház is támogatja az iszákos ellen kifejtett küzdelemben. Erkölcsnemesítő, a józan életmódra buzdító nyilvános előadásokat, beszédeket tartanak, hírlapokat, röpiratokat, munkákat adnak ki.

Az állami, hatósági intézkedések feladatát képeznék: az alkoholos italok fogyasztásának csökkentése, a rossz minőségűek forgalomba hozatalának megakadályozása. Ezen cél elérésére

szolgál: a szeszes italok nagyobb megadóztatása, pontos ellenőrzése, az azok produkálására és elárúsítására vonatkozó engedélyek megszorítása, a korcsmaügy szigorú ellenőrzése. Dr. Fekete Gyula »Az iszákosság« című, 1891-ben megjelent s a magyar tudományos akadémia által pályadíjjal jutalmazott munkájában részletesen és kritikai alapon ismerteti az iszákosság ellen való védelem azon irányelveit is, a melyeket az állam van hivatva a társadalomnak biztosítani.

Hazánkban az állam még mindig nagyon előtérbe helyezi pénzügyi érdekeit, de midőn az 1899. évi XX. t.-cz.-kel a szeszadót nemcsak szabályozta, de lényegesen emelte is s az állami italmérsi jövedékről szóló 1899. évi XXV. t.-cz.-ben arra törekszik, hogy »az italmérsi engedélyek és illetékek kérdését újabban szabályozza és azt a közrendészeti, közegészségügyi és állampénzügyi érdekek megfelelő összeegyeztetése által oldja meg«, tárgyi és személyi tekintetben kellő garantiát nyújtani igyekszik: habár az iszákosság ellen gyökeres praeventiv eszközhöz nem is nyúl, intézkedéseivel mégis hozzájárul az alkoholizmus terjedésének akadályozásához, csökkentéséhez.

A kihágásokról szóló büntetőtörvény (1879. XL. t.-cz.) 85. §-a pedig azt mondja : »A ki más korcsmában, vendéglőben, utczán vagy más nyilvános helyen szándékosan lerészegít, továbbá a kik szeszes italok eladásával iparszerűleg foglalkoznak és ezek megbízottjai, ha részegnek, noha ezen állapotát tudják, még szeszes italt adnak: ötven forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendők. A pénzbüntetés száz forintig emelhető: ha a kihágás a tizennegyedik évet még be nem töltött kiskorú ellen követett el. Ha a kihágást oly egyén követi el ismételve, ki szeszes italok eladásával iparszerűleg foglalkozik és e miatt már két ízben büntetve volt, a mennyiben utolsó büntetésének kiállításától két év nem múlt el: üzlete folytatásától is, három hónaptól egy évig terjedhető időtartamra eltiltható.«

Az iszákosság terjedése és meggátlása ellen való küzdelem bár lassan, de kellő kitartás mellett, idők folyamán czélt érhet. De éppen úgy, mint külföldön, nálunk is a fősúlyt a társadalmi úton kifejthető tevékenységre kell fektetni. Már a gyermeknevelés első stádiumában kell megkezdeni a jótékony munkát s a társadalmat alkotó különféle elemekbe már idejekorán beoltani a szeszes italok iránt való ellenszenvet, az alkohol káros befolyásának meggyőző ecsetelésével, továbbá a rendezett életmód alkalmazása mellett fenttartható testi és szellemi épség fontos

ságának megismerését. Alakuljanak jótékonyági, mértékletességi, erkölcsnemesítő egyesületek, a melyek az emberszeretet érzése által vezérelve, igyekezzenek jó példa, oktatás által, irodalmi úton a nagy néptömeg gondolkodását helyes irányba terelni, erkölcsi érzését, fogékonyságát a nemesebb szórakozások iránt fejleszteni. A kik kedvező anyagi körülményeiknél és egyéni hajlamaiknál fogva a jótékonyág gyakorlására képesek és készek, ne felejtsek el, hogy az alkoholisták számára felállítandó gyógyító intézet alapjának megvetése által a társadalmat nagy hállára köteleznék, mert sok szerencsétlen egyént mentenének meg az elpusztulástól és az erkölcsi, jogrend megsértését eredményező sok káros cselekedet elejét vehetnék.

Dr. Moravcsik Ernő Emil
egyetemi tanár.